

РЕФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ (1991–2002): ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ ПІДХІД

Березівська Лариса Дмитрівна,
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
директор, головний науковий співробітник
відділу педагогічного джерелознавства та біографістики
Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського НАПН України,
м. Київ, Україна

Вступ. За роки незалежності України створено низку нормативно-правових документів, які сприяли або мали сприяти реформуванню змісту загальної середньої освіти. Нині в ході розбудови Нової української школи, імплементації Законів України «Про освіту» (2017), «Про загальну середню освіту» (2020) доцільно виявити, проаналізувати й системно представити закони, концепції, інші стратегічні документи, розроблені українськими освітянами та науковцями в 1991–2002 роках – період переходу від авторитарної радянської до особистісно орієнтованої загальної середньої освіти, її національної самоідентифікації. Тож важливо комплексно висвітлити їх для осмислення процесу реформування змісту загальної середньої освіти «як своєї моделі вимог суспільства до підготовки молодих поколінь до життя» в історико-педагогічному аспекті [12, с. 4].

Мета статті – актуалізувати історико-педагогічне знання про концептуальні основи реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні (1991–2002) крізь призму джерелознавства як міждисциплінарної галузі, пов'язаної з педагогікою, історією педагогіки, історією, біографікою та бібліографією.

Матеріали і методи. Історіографічний пошук засвідчив, що проблему реформування загальної середньої освіти у визначених хронологічних межах у джерелознавчому вимірі більшою чи меншою мірою вивчали українські вчені

(О. В. Адаменко, Л. Д. Березівська, В. В. Галах, В. Г. Кремень, Л. В. Кузнєцова, М. М. Зеркаль, О. Я. Савченко, О. В. Сухомлинська та ін.). Зокрема, у своїх працях (Л. Д. Березівська, 2018, 2019) ми порушували проблеми реформування загальної середньої освіти в перше десятиріччя незалежності України крізь призму джерелознавства [1; 2; 3; 4]. Незважаючи на досить велику кількість розвідок про окреслений феномен, у сучасному історико-педагогічному дискурсі системно не представлено оригінальні тексти з реформування й модернізації змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні.

У ході джерелознавчого пошуку з'ясовано, що концептуальні засади реформування змісту загальної середньої освіти в Україні протягом 1991–2002 років відображено в низці нормативних документів. На часі перед істориками освіти постає завдання розкривати маловідомі чи невідомі явища й процеси, що відбувалися в освітньому просторі окресленого періоду, особливості поступу української педагогічної думки.

Результати і обговорення. Коротко висвітливо історію їх створення. Концепцію середньої загальноосвітньої школи України, розроблену Науково-дослідним інститутом педагогіки УРСР спільно з Міністерством народної освіти УРСР, було затверджено рішенням Колегії Міністерства освіти України 12 вересня 1991 р. [9]. Основні положення Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття») після розгляду на І з'їзді педагогічних працівників України в грудні 1992 р. і тривалого доопрацювання протягом року затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. Пріоритетною метою програми стало визначення стратегії розвитку освіти в Україні на найближчі роки та перспективу ХХІ ст. [5]. Концепцію державного стандарту загальної середньої освіти в Україні затверджено рішенням колегії Міністерства освіти України 22 травня 1996 р. [7]. Проект Закону України «Про загальну середню освіту» було розроблено в 1997 р. Міністерством освіти України на виконання Постанови Верховної Ради України «Про порядок введення в дію Закону України “Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР “Про освіту”» від 23 березня 1996 р. і запропоновано

розглянути його на серпневих конференціях учителів [6]. Проект Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа) розроблено з урахуванням стратегічних напрямів розвитку освіти в Україні та у світі. Протягом 2000/2001 н. р. її обговорювали педагоги й громадськість. Відповідно до висловлених зауважень проект цього документа було доопрацьовано та затверджено постановою Колегії МОН України та НАПН України від 22 листопада 2001 р. [8]. Національну доктрину розвитку освіти затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. У ній визначено стратегію й основні напрями розвитку освіти, зокрема змісту загальної середньої освіти, в Україні в першій чверті XXI ст. [10].

Аргументовано, що провідну роль у створенні національного освітнього законодавства відіграли вчені Національної академії педагогічних наук України [11]. Названі документи стали підґрунтям розбудови змісту загальної середньої освіти в перше десятиліття незалежної України.

Висновки. Отже, аналіз нормативних документів засвідчив, що вони відображають становлення національної освітньої політики, розвиток ідей про задекларовані на державному рівні зміни в змісті загальної середньої освіти в перше десятиліття незалежної України. Представлені джерела можуть слугувати основою для подальших наукових розвідок з історії реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні, їх упорядкування у вигляді хрестоматії як навчальний посібник для педагогічних закладів вищої освіти, перепідготовки педагогічних кадрів. Ретельного вивчення потребує питання добору документів та впорядкування їх в одному виданні, присвяченому реформуванню змісту загальної середньої освіти в 2002–2017 роках. Про це йтиметься в наступних публікаціях.

Список літератури

1. Березівська, Л. Д. Журнал «Рідна школа» як джерело історії реформування загальної середньої освіти в Україні: концепції і проекти (1991–2002)

- / Л. Д. Березівська // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2018. – № 81. – С. 13–20.
2. Березівська, Л. Д. Реформування загальної середньої освіти в перше десятиліття незалежної України: нормативно-правові документи (1991–2002) / Березівська Л. Д. // Modernization of educational system: world trends and national peculiarities : International scientific conference, february 23rd, 2018 / Vytautas Magnus University. – Kaunas, 2018. – P. 122–125.
3. Березівська, Л. Д. Реформування загальної середньої освіти в Україні у ХХ столітті крізь призму джерелознавства : наук.-допом. бібліогр. покажч. / Л. Д. Березівська ; НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. – 251 с. – URL: <https://lib.iitta.gov.ua/716674/> ; <http://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=20781>.
4. Березівська, Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ ст.: історіографія питання / Л. Д. Березівська // Історико-педагогічний альманах / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Київ, 2009. – № 1. – С. 15–28.
5. Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття») : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 3 листоп. 1993 р. № 896 // Освіта. – 1993. – Груд. (№ 44/46). – С. 2–15.
6. Закон України «Про загальну середню освіту» (проект) // Освіта України. – 1997. – 18 лип. (№ 29). – С. 3–7.
7. Концепція державного стандарту загальної середньої освіти в Україні // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1996. – № 17/18. – С. 2–18.
8. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) [Електронний ресурс] : схвалено постановою Колегії МОН України та Президії АПН України від 22 листоп. 2001 р. № 12/5-2 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2001. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_5-2290-01 (дата звернення: 03.04.2019). – Назва з екрана.

9. Концепція середньої загальноосвітньої школи України / М-во нар. освіти УРСР, НДІ педагогіки УРСР // Інформ. зб. М-ва освіти України. – 1992. – № 4. – С. 4–29.
10. Національна доктрина розвитку освіти : затв. указом Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347 // Освіта України. – 2002. – 23 квіт. (№ 33). – С. 4–6.
11. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – С. 27.
12. Савченко, О. Я. Реформування змісту початкової освіти / О. Я. Савченко // Почат. шк. – 1996. – №1. – С. 4–8.